

РІВНЕНЬСЬКА ОБЛАСТЬ					
АГОРА. ЖУРНАЛ СОЦІАЛЬНИХ НАУК=AGORA. SOCIAL SCIENCES JOURNAL	Рецензоване наукове видання	Національний університет "Острозька академія"	Острог	Двічі на рік	Лебедюк В.
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ					
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ=STATE SECURITY	Науковий журнал	Національна академія Національної гвардії України	Харків	Двічі на рік	Єманов В. В. Тел. (057) 732-75-12
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ					
SECURITY OF INFOCOMMUNICATION SYSTEMS AND INTERNET OF THINGS	Науковий журнал	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Чернівці	Щоквартально	Саміла А. Тел. (0372) 58-48-30

Матеріал підготувала

Тетяна Черненко,

провідний фахівець відділу наукового опрацювання
обов'язкових примірників Книжкової палати України

Надійшов до редакції 12 грудня 2023 року

РЕЦЕНЗІЇ

Фахова вища освіта в Україні в нових суспільно-політичних реаліях

Вища культурологічна освіта в Україні: регіональний дискурс (крізь призму діяльності кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету) : до 50-річчя від часу заснування : моногр.-довід. вид. / авт.-уклад. С. В. Виткалов.

Рівне : О. Зень, 2021. 550 с. : іл.

Стан війни актуалізував чимало суспільних проблем, які донедавна не набували такої гостроти з огляду на традиційні для українського соціуму питання патріотизму, знання національної історії, фахової компетентності тощо. У цьому контексті варте уваги монографічно-довідкове видання С. Виткалова "Вища культурологічна освіта в Україні: регіональний дискурс (крізь призму діяльності кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету)", що побачило світ наприкінці 2021 р. Мета книги — визначити роль культурологічної освіти, яку надає професорсько-викладацький склад однієї з провідних у науково-освітньому середовищі кафедр Рівненського державного гуманітарного університету впродовж останніх 50 років і з науково-педагогічними працівниками якої авторка тривалий час підтримує творчі контакти.

Змістова частина рецензованого видання торкається широкого спектра питань, пов'язаних не лише з характеристикою здобутків науково-педагогічного колективу кафедри за значний період, а й окреслює широке історичне тло, що слугувало підґрунтям для заснування у м. Рівне спочатку культурно-освітнього факультету Київського державного інституту культури (1971), а згодом — і Рівненського державного інституту культури (1979). Автор також висвітлює роль органів державної влади республіки в контексті розбудови культурно-освітньої інфраструктури, удосконалення форм підвищення фахового рівня кадрового потенціалу закладу тощо.

У вступній частині видання С. Виткалов окреслює параметри наукового пошуку, зосереджує увагу на сутності, ролі й тенденціях гуманітарної освіти в історико-культурному вимірі регіону з посиланням на вагому джерелознавчу базу (приватні архіви митців та організаторів культурного життя, фонди Державних архівів Рівненської та Волинської областей, поточні архіви кафедри та її завідувача, установ культури, інформаційна база міжнародного фестивального руху, звітна й планова документація методичних центрів галузі тощо). Оригінальний матеріал для кореляції результатів дослідження науковець використав із власної авторської програми "Грані мистецтва", яку кілька років вів на обласному телеканалі "Ритм", залучаючи до огляду культурно-мистецьких проблем країни та регіону відомих митців й організаторів культурного

простору, що надало переконливості та глибини аналізованому дослідженню з огляду на всеукраїнський контекст розгляду порушеної проблеми.

На підставі комплексного аналізу рецензованого видання виокремимо кілька різноаспектних розділів, у яких продемонстровано не лише широту обраної проблеми, а й дослідницькі методику автора та їхні технологічні сегменти.

Розділ I "Культурологічна освіта як складова системи підготовки фахівців у контексті суспільно-культурних реалій: історичний контент" торкається питань витоків культурологічної освіти й форм її становлення на факультеті засобами освітніх технологій педагогічного колективу. Матеріал вирізняє широке використання джерельної бази, виразний візуальний ряд, що свідчить про високий потенціал місцевої культурної інфраструктури, її різновекторність та оригінальність у налагодженні міжгалузевих контактів з іншими ЗВО та професійними мистецькими установами. Привертає увагу ґрунтовний аналіз творчого потенціалу перших педагогів факультету, за яким помітна система їх добору, а також напрями фахової діяльності. Це переважно випускники консерваторій і художніх інститутів країни зі значним досвідом практичної діяльності у професійних художніх колективах республіки чи організатори культурного життя регіону, які чимало років реалізовували творчі компетенції у просторі святково-обрядового комплексу регіону. У розділі також уміщено інформацію щодо перших випускників навчального закладу, шляхів їхньої творчої реалізації, професійних здобутків, на підставі чого поступово змінювалася не лише культурна інфраструктура регіону, а й духовність місцевого населення, яка сьогодні вирізняє цей край історичною пам'яттю, національною свідомістю, політичною культурою та розмаїттям художніх практик. Понад 30 захищених дисертацій і низка помітних керівних посад, які обіймають випускники навіть поза межами регіону, свідчать про ефективність Програми педагогічної дії, яку чимало років реалізовує педагогічний склад зазначеної кафедри.

Спираючись на вагомий організаційний досвід менеджера сучасної освіти (робота у складі Державної акредитаційної комісії МОН, Банку її експертів, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) та Галузевої експертної ради НАЗЯВО, спеціалізованих учених і разових рад за різними спеціальностями, в експертизах щодо визначення якості низки дисертаційних досліджень, підготовка відгуків на їх автореферати чи опонування, рецензування мо-

нографічних видань, хрестоматій, статей, зокрема й на запит іноземних ЗВО, наукових збірників, упорядкування кафедральних наукових збірок, виконання обов'язків голови чи члена редколегій фахових наукометричних вісників категорії "Б" у провідних ЗВО України (Київ, Харків) тощо), С. Виткалов подає чимало слушних пропозицій, які доцільно взяти до відома та які вже використовують у діяльності кафедри.

Матеріал центрального розділу II "Кафедра івент-індустрії, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету: історична ретроспектива становлення" демонструє оригінально структурований за провідними напрямками діяльності науково-педагогічних працівників організаційно-методичний і науковий алгоритм функціонування цієї структури, не лише виявляючи новітні методики та технології, які під впливом педагогів кафедри стають надбанням здобувачів вищої освіти, розширюючи потенціал гуманітарного університету, а і якісно репрезентуючи всіх учасників освітньо-наукового процесу та простору. Саме тут, на підставі творчого опрацювання технологічних новацій, джерельної бази наукового пошуку, втіленого в численних інтерв'ю, обговореннях тощо, формуються провідні тенденції сучасної гуманітарної освіти, що базується на специфічній культурі західно-поліського етнорегіону. Його представники творчо успадковують і трансформують західноукраїнський та європейський організаційно-культурний досвід, щоб втілити в низці специфічних всеукраїнських та міжнародних проєктів, учасниками яких стають і здобувачі вищої освіти.

До вагомих надбань слід віднести й специфічний освітньо-науковий консорціум, сформований з ініціативи та за безпосередньої участі С. Виткалова з науково-педагогічного складу 10 провідних у галузі ЗВО України. Його наукова спільнота активно позиціонує себе у просторі сучасної вищої школи: бере участь у підготовці Стандарту вищої освіти окремих спеціальностей і рецензуванні освітньо-професійних програм; долучається до акредитаційних експертиз та обговорень актуальних питань функціонування вищої школи на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях чи всеукраїнських галузевих олімпіадах тощо.

У розділі II також критично осмислено низку різноманітних організаційних структур і форм роботи зі студентами, які чимало років використовують у педагогічній практиці колективу, а саме: СНТ "Афіна", ОНПО "Культура", студентські клуби, що поширюють вплив на відповідні

установи, котрі працюють із соціально вразливими категоріями населення, методологічний семінар тощо, які й формують творче обличчя кафедри. Матеріал, зосереджений у розділі, становить оригінальну науково-педагогічну скарбницю регіонального культурологічного досвіду, опрацювання та введення якого до наукового обігу розширює потенціал сучасної вищої гуманітарної освіти України. Розділ ґрунтується на значному джерелознавчому матеріалі й містить чимало слушних пропозицій щодо організації освітнього простору в сучасних умовах, сфокусованих на культурно-мистецькому складникові.

Розділ III "Літопис діяльності професорсько-викладацького складу кафедри івент-індустрії, культурології та музезнавства в структурі Рівненського державного гуманітарного університету" має специфічне призначення. З одного боку, він підтверджує значний творчий потенціал науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти, підготовку яких здійснює педагогічний склад кафедри, традиційно долучаючи до цього процесу відомих професіоналів-практиків регіону, "гостьових" професорів, зокрема й країн ЄС, оригінальних педагогів університету, фахово забезпечуючи три освітньо-професійні програми двох (бакалавр—магістр) кваліфікаційних рівнів. З іншого боку, використовуючи традиційну форму фіксації подій, до яких були чи є залученими викладачі та студенти, автор демонструє швидко професійну еволюцію педагогів кафедри й університету загалом, їх інтегрованість у сучасний освітньо-культурний простір, здатність швидко реагувати на актуальні виклики сучасності, зберігаючи високу професійну мобільність, і адаптуватися до європейського інокультурного досвіду.

Перевагою використаної технології, а саме літопису найпомітніших подій чи заходів, у яких брали участь чи були безпосередніми організаторами представники педагогічного колективу кафедри, є те, що в ньому відтворено подробиці функціонування вищої школи країни в різноманітних аспектах: подано персональний склад спеціалізованих учених рад чи експертних структур, до складу яких входили чи входять науково-педагогічні працівники кафедри; розглянуто форми міжрегіональних зв'язків із залученням педагогів цієї кафедри чи інституту (університету), участь у різноманітних освітніх чи громадських осередках; фахові здобутки працівників і студентів; наведено характеристики зразків численної розпорядчої документації, що регулює освітній простір, та безліч інших деталей, що з плином часу зникають із людської пам'яті й культурного обігу. Ці відомості також підтверджує відповід-

ний джерелознавчий ряд, що робить подану інформацію більш умотивованою.

Чи не найбільш переконливим у контексті проведеного аналізу є розділ IV, що характеризує потенціал науково-педагогічних працівників кафедрального колективу. Йдеться про покажчики наукових, науково-методичних праць, інших форм позиціонування результатів діяльності професорсько-викладацького складу в просторі сучасної вищої освіти країни. Відомості, уміщені в розділі, дають змогу простежити не лише постійну професійну еволюцію зазначеної структури, а і обсяг діяльності, до якої її залучено та яку вона безпосередньо проводить чи налагоджує. Організаційна конкретика переконливо доводить, що колектив цього структурного підрозділу, як і університету загалом, чітко бачить напрями свого розвитку і роль в освітній чи культурній практиці регіону та України. Свідчить інформація розділу і про адаптованість науково-педагогічних працівників до всеукраїнських чи міжнародних освітніх структур, спроможність якісно виконувати покладені на них завдання підготовки фахівців галузі, що вкрай важливо в цей складний час. Загалом, біобібліографічні покажчики у вищій школі являють собою доволі ефективну форму стимулювання науково-педагогічних працівників у просторі євроінтеграційних процесів і можуть активно використовуватися у практиці конкурсного відбору для роботи у ЗВО, що набуде особливої актуальності після завершення воєнного стану та в подальших інтеграційних процесах країни.

Розглядаючи ефективність вищої освіти на прикладі випускників кафедри (розділ V), варто зауважити, що їхнє професійне реноме також не викликає заперечень, адже навіть невеликий перелік осіб, уміщений у виданні, свідчить про різноманітні напрями творчої самореалізації, високу професійну мобільність, здатність ефективно працювати на конкретний результат, обіймаючи високі посади в різноманітних галузях і сферах. Ці факти вкотре доводять ефективність Програми діяльності педагогічного колективу зі здобувачами вищої освіти. Зазначені автором посади підтверджують, що індивідуальний підхід до кожної молодої людини, започаткований ще на рівні профорієнтаційної діяльності не лише як засобу відбору студентів на навчання, а й ефективної форми у процесі безпосереднього здобуття фахової освіти, й надалі залишається провідним принципом роботи педагогічного колективу кафедри.

Завершуючи аналіз рецензованого видання, акцентуємо на професійно сформованих складниках книги, притаманних такому типу видань, зокрема на чіткому й конкретному визначенні

актуальності проблеми зі всіма її структурними компонентами, а надто — на дискусійних питаннях щодо термінологічного апарату, який і сьогодні ще перебуває на етапі становлення, зважаючи на широту визначень окремих дефініцій. Йдеться про такі, як "культура" та її похідні: "культурні практики", "аматорський" і "самодіяльний рух", "клубні формування" тощо.

Окремо приділимо увагу науково-допоміжному апарату книги. Іменний і географічний показники віддзеркалюють широту охоплення дослідником проблеми в її персоналіях й територіальних межах, а також уміння використовувати численні зразки джерельної бази, втіленої у матеріалах приватних архівів митців та організаторів культурного життя, поточних архівів установ культури, їхній планово-звітній документації, звітах щодо організації й проведення фестивалів чи конкурсних заходів, формах підвищення кваліфікації працівників галузі, регіональній періодиці та проблемному ряді в організаційно-культурній площині загалом, яка надає більшої глибини та переконливості аргументації обраних до обговорення положень. Наявність джерельного матеріалу — це вагомий складник ґрунтового історичного дослідження, і в цьому розумінні його репрезентовано належним чином.

Автор намагається подати на розсуд читача чимало цікавих методик роботи зі студентами, які професорсько-викладацький склад тривалий час використовує в педагогічній практиці. І саме цим рецензоване видання вирізняється поміж інших, адже спрямовує на постійний пошук ціка-

вих форм, які б за мінімальних витрат надавали максимальний організаційно-культурний ефект.

Належно ілюстроване, відредаговане та професійно скомпоноване рецензоване видання демонструє важливі надбання педагогічного досвіду, наявні в культурно-освітньому дискурсі кафедри гуманітарного ЗВО, яка чимало років функціонує в регіоні й подальша діяльність якої лише стимулюватиме формування інших методик роботи з молоддю, що стануть у пригоді у практиці сучасної вітчизняної освіти. Корисним цей досвід стане і для європейської освітньої спільноти, адже широкі міжкультурні контакти забезпечуватимуть прогресивний рух країн.

Монографія, що є предметом наукової рефлексії, засвідчує актуальність порушеної проблеми та глибину її фахового розроблення. Праця С. Виткалова підтверджує, що академічний потенціал сучасної вищої школи України регіонального рівня дає змогу проводити науковий пошук на широкому історичному тлі, корелюючи його з сьогоденням, досліджувати актуальні не лише для України, а й для європейської освітньої спільноти теми, знаходячи спільні точки дотику в загальному проблемному ряді.

Леся Смирна,

докторка мистецтвознавства,
начальниця відділу міжнародних наукових зв'язків
Національної академії мистецтв України,
провідна наукова співробітниця Інституту проблем
сучасного мистецтва НАМ України

Надійшла до редакції 17 жовтня 2023 року

Нове видання з музейництва та пам'яткоохоронної справи

Терський С., Савченко О. Історія музейної справи та охорони культурної спадщини в Україні : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2020. 260 с.

У 2020 р. у видавництві Національного університету "Львівська політехніка" побачило світ навчальне видання

"Історія музейної справи та охорони культурної спадщини в Україні" співробітників кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини "Львівської політехніки" — археолога, доктора історичних наук, професора С. Терського та історика, кандидата історичних наук О. Савченко. Посібник є нормативним курсом лекцій для

студентів закладів вищої освіти України зі спеціальності "Музеєзнавство, пам'яткознавство".

Окрім вступу, видання складається із семи тем, кожна з яких поділено на тематичні підтеми, післямови та своєрідного додатка "Короткі біографії видатних діячів музейної справи України" (16 персоналій). Кожну тему завершують питання та список літератури. Книга містить чорнобілі ілюстрації, що унаочнюють етапи розвитку музейництва та пам'яткоохоронної справи від давнини до сучасності.

Рецензований посібник є першим в Україні серед навчальної літератури, в якому на основі невідомих і маловідомих широкій аудиторії джерел ґрунтовно висвітлено історію музейництва та охорони пам'яток у західному регіоні.

У вступі (с. 5—8) автори виклали власне бачення методологічних засад побудови навчального посібника й запропонували систематизо-